

PAULINA ÒDENA GARCÍA

(22 de Gener, 1911 - 14 de Setembre, 1936)

Una dona revolucionaria. Amb el seu exemple crida a la dona a que sigui testimoni i àrbitre de la seva vida, que es comprometi i prengui partit.

Consol Hernández García -06 de març de 2024-

LINA ÒDENA

Defensa la igualtat i els drets de les dones i les joves, des de l'acció i el compromís polític.

Fa seves les paraules de *Rosa Luxemburgo* "***Quien no se mueve, no siente las cadenas***"

Es lleva la vida quan només te 25 anys, abans de caure en mans feixistes.

Esdevé símbol de la mobilització d'un poble contra el feixisme.

Revolucionaria en la lluita per una República garant de les llibertats d'un poble de dones i homes lliures.

Es converteix en heroïna, icona, instrument...

La seva petjada ens arriba fins als nostres dies.

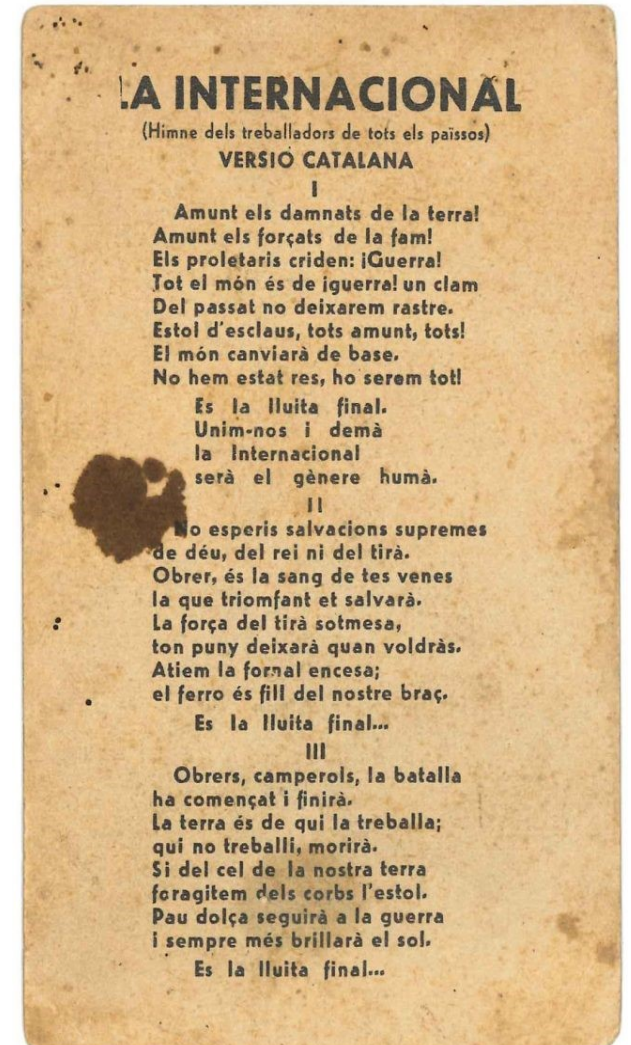
"La seva història resta congelada en el temps"

LINA ÒDENA. *Cinc anys de vida pública sota la mirada dels altres.*

La seva vida pública coincideix amb el període de la II República:

- Els fets de la seva trajectòria política durant aquets cinc anys ens expliquen que **Lina Òdena va ser una dona forta**, s'havia emancipat de la família molt jove, es diu per desavinences amb el pare.
- S'independitza econòmicament perquè treballa, **s'afilia a l'UGT, una bona escola de classe a l'època.**
- **A partir d'aquí coneix el PCE i inicia la seva militància.** Al maig de 1931, ingressa al *Partido Comunista de España*, que la destina a treballar a la *Juventut Comunista* a Catalunya.
- Intens treball d'organització, agitació i proselitisme.
- Coneix d'a prop els canvis produïts a l'URSS després de la revolució de 1917. Principalment l'impacte en la vida de les dones.
- Fort combat en el si de la seva organització en la defensa de les idees en les que creu.
- Esclata el cop d'estat feixista, Juliol del 1936, estan delegada a Almeria.
- Ella destaca per les seves dots d'organització, lideratge i combativitat.
- És sent abocada **a llevar-se la vida**, per no caure en mans d'un escamot insurgent.

LINA ÒDENA. *Cinc anys de vida pública sota la mirada dels altres.*

Que empeny a una jove a tant alt sacrifici?

- La **defensa dels valors republicans** a través de la seva militància comunista, com a motor de **transformació social**. Per la lluita dels **drets de les dones**, per la **igualtat entre gèneres**. Pels drets de la joventut. Pel **dret de l'autodeterminació dels pobles**, per Catalunya. Per la defensa de la unitat de les forces d'esquerra en la lluita a favor de la república, contra l'opressió i el feixisme, que ja s'estén a Europa.
- Ho fa des del ferm convenciment que és possible un món millor.
- Hem vist que té les idees clares, és una persona inquieta, autodidacta. El fet de no tenir una cultura política prèvia no l'arronsa, ans al contrari, és una àvida lectora, i es dedueix que també es una gran conversadora, el que li és útil per anar formant-se. És construeix una autoritat en base a la seva constància i implicació en el treball del dia a dia al partit. Té opinió i sap defensar-la i aprofita les oportunitats.

LINA ÒDENA. “*Massa joves per perdre la vida*”

La curta trajectòria recorreguda per l'organització de “**Mujeres Antifascistas de España**” des del seu naixement a l'Agost de 1934, va ser una escola de formació política i de conscienciació ciutadana, *Lina Òdena* esdevindrà la seva *Secretaria* al Comitè Nacional.

Les joves *Aída de la Fuente Penaos* (Lleó 25 de febrer de 1915), que va caure al peu de la seva metralladora a les lluites d'Astúries a l'Octubre de 1934, va esdevenir en un exemple a seguir per altres joves;

Juanita Rico Hernández, de les joventuts socialistes, va ser la primera víctima mortal de la preguera civil, caiguda sota les bales d'un escamot organitzat pels falangistes, integrat per aristòcrates de Madrid, al mercat d'Olavide (Chamberí, 1934-voladura 1974);

Antoñita Portero Soriano, de la JSU, comissaria política, 36° (bon.9^a) Brigada Mixta, del Batallón José Díaz, caiguda a la Serra;

Lina Òdena García, Dirigent de les Juventudes Socialistas Unificadas (PCE i JCC), (Barcelona, 22 de gener 2011), el 14 de setembre del 1936, la sorprèn un control feixista a la Serra de Granada i decideix llevar-se la vida abans de caure en mans feixistes.

El seu exemple no busca la incorporació de la dona a la trinxera. El que pretén és que sigui mirall d'encoratjament per als homes a emprendre la lluita.

Totes elles molt joves, estaven implicades en la lluita per transformar la realitat d'Espanya, en contra de les injustícies socials, i per una societat d'homes i dones lliures. On la dona deixés de ser esclavitzada, inferioritzada, humiliada per la misèria, la incultura i la discriminació. (1)

Dones del **Batallón Lina Ódena**, format a Madrid, després del seu suïcidi.

(1) A partir de: Irene Falcón. Amb la col·laboració de Jiménez, Manuel i Montero, Jesús: “*Asalto a los Cielos. Mi vida junto a Pasionaria*”.

Lina Òdena. *Homenatge al MNAC*

El Museu Nacional d'Art de Catalunya, inicia el seu recorregut per l'Exposició permanent dedicada al període de la Guerra Civil espanyola, amb la impactant pintura de Lina Òdena García, (oli, 100x75 cm, sobre el marc retolat el nom de l'heroïna) que signa **J. Pons**, un pintor que encara ens és desconegut, pintura que probablement va ser inspirada per la fotografia presa per **Gerda Taro**. No hem trobat cap indici de que les dues dones coincidissin.

El quadre va estar exposat per primera vegada al Pavellón de la República a l'Exposició Universal de París al 1937. Juntament amb quadres tant rellevants com el *Guernica* de Picasso, *Els segadors*, de Miró, *La Montserrat* de Juli González, la *Font de Mercuri* de Calders, i una extensa obra que desplega un ampli ventall temàtic que omplia la necessitat de documentar en clau artística (1936-1939) un episodi cabdal i tràgic de la història del nostre Segle XX.

“Aquest quadre de LINA ÓDENA, és com un altar”, afirma el director del MNAC, Pepe Serra.

Miliciana practicant el tir amb sabates de mudar, a la platja del Somorrostro. (Agost 1936).

Autora: Gerda Taro (1)

Dipositada al Gift of Cornell and Edith Capa, 1986. International Center of Photography

(1) Olmeda, Fernando. “Gerda Taro. Fotógrafa de guerra. El periodisme como testigo de la historia.

Lina Òdena. *El lideratge de les dones al sí dels Partits en aquella Espanya a les Dones no els hi serà fàcil.*

- Entenem, a través dels seus escrits i acció, que ella **defensa la participació de la dona a la vida pública, parla de l'emancipació, del dret al treball, a tenir un salari digne, al dret d'aquesta a no ser maltractada per ser dona, al dret a l'accés a la formació, i molt important a que les dones s'organitzin, es sindicin i lluitin per aquests drets.**
- Hem vist com durant la seva estada a l'escola del Partit comunista a l'URSS i les visites que va fer a fàbriques, koljoses, escoles..., la **Lina Òdena, va conèixer de primera mà, l'impacte de la labor d'Alexandra Kollontai (1).**
- Al igual que a Lina Òdena, quan **Margarita Nelken** viatja a la Unió Soviètica al 1934, segons ens arriba a través de Maria Gloria Núñez Pérez (2), Nelken queda convençuda de que **“los rusos habían logrado la liberación de la mujer”**, i ella creu que això és el que va determinar que abraqués el comunisme, ingressant al Partit Comunista d'Espanya. El feminisme de Margarita Nelken, era temut en les direccions dels partits. Va escriure a Blanco i Negro, fins que va ser elegida Diputada al Parlament. Ho va seguir fent al Socialista, sent molt atacada.
- **Lina Òdena, veu clar que la dona serà lliure quan sigui veritablement una dona emancipada**, no explicita el terme “Som feministes” perquè **el feminisme que s'impulsa és un feminisme de classe, pràctic, emancipador.** El seu compromís es centra en la seva experiència col·lectiva social i cultural a partir d'una agenda revolucionària emancipadora.
- Una **lluita emancipadora que li retorni a les dones la seva capacitat de decidir que vol fer, quan i amb qui.** Perquè veu que no és suficient amb l'accés al treball, i el que és més important, que aquest treball li permeti viure amb independència econòmica, viure com a persona, no com a esclava. Ser lliure.
- I aquesta preocupació, aquest missatge si que arribarà a milers de dones, de totes les condicions.

(1) Fou una revolucionària russa que va tenir un important paper durant la Revolució, amb posicions destacades en el partit bolxevic i en el primer govern soviètic. *Va ser la primera dona ministre d'Europa. Que fou una de les veus més interessants del marxisme. Va ser decisiva en l'experiment d'emancipació de les dones en l'estat soviètic. Un dels esforços més destacables de l'alliberament femení fins aleshores. Que per a ella esdevindrà un model.*

(2) Maria Gloria Núñez Pérez, “Margarita Nelken: Una apuesta entre la continuidad y el cambio” Las mujeres en la guerra civil española, 165-171

Lina Òdena. *L'accés de la dona al món del lideratge polític.*

Per a Lina Òdena, Dolores Ibarruri va ser un baluard on emmirallar-se. Va esdevenir un exemple per al PCE, una persona acceptada en el context de l'esquerra internacional, imatge icònica, que emergí com a una gran figura maternal. Capaç de pronunciar emocionats discursos, èpiques consignes com el "No pasaran" que va i segueix travessant fronteres i conflictes arreu del món.

Lina Òdena coincideix en el temps, de finals i començament de segle, amb altres líders del moment en aquella Espanya de canvis, proclames i revolucions. Haurà extret aprenentatges, com hem vist, d'Alexandra Kolontai, Rosa Luxemburgo, Clara Campoamor, Federica Montseny, Victoria Kent, Margarita Nelken, Maria Lejarraga, Zenobia Camprubí, Maria Teresa León, i una llarga llista de dones fortes i valentes que des del segle XIX, no van deixar d'aixecar la veu pel dret de les dones i de les quals ella, es va alimentar.

Com moltes d'elles va viure enfrontaments i conflictes dins el si dels seus propis partits, conflictes que quan no assolien acord en el debat polític, es traslladaven a la desautorització a través de l'assenyalament personal i afectiu, això li passaria a Lina Òdena, Margarita Nelken, i tantes altres lluitadores que amb la seva militància i acció, feien que molts líders es sentissin amenaçats.

Lina Òdena. *La Dona a l'Espanya de la República. Una pinzellada*

- Sabem que en aquest període, la dona no es mestressa dels guanys del seu treball. La nova Llei de Contractes laborals (novembre 1931) manté encara el control del marit sobre el deu sou, podien administrar-los sempre que el seu home ho permetés, o en cas de viudetat o separació. Catalunya serà la primera que introduirà una igualtat jurídica total entre els matrimonis.
- Malgrat alguns avenços polítics, la llei establia clarament tant al Codi Civil, com al Penal, la subordinació de la dona i especialment de la dona casada que estava constreta per la legislació.
- Fins que no va ser aprovada la **Constitució Democràtica, a la Segona República** (desembre 1931), **no es va introduir el principi de igualtat política entre els sexes.**
- Aquests avenços no es produiran en l'àmbit de l'ensenyament, atès que l'escola que acollia a la dona es concep com una formació adequada al seu rol tradicional d'esposa i mare. Sembla contradictori quan l'emancipació de la dona es relaciona constantment amb el seu dret a l'educació, que a la vegada és considerat com la clau del progrés social en benefici del conjunt de la societat.
- **Berta Wilhelmi** ⁽¹⁾ Va publicar un escrit al Butlletí de la "Institución Libre de Enseñanza" on defensava els drets de la dona a l'educació, la cultura, la ciència i l'exercici professional: ***"Si la mujer pide por derecho propio el ejercicio de todas las profesiones, participar en las conquistas de las ciencias, cooperar en la solución de los problemas sociales, creemos que pide lo justo: pide la rehabilitación de media humanidad"***.
- A inicis del segle XX les deficiències de l'educació de les noies de la classe mitja i alta, al igual que les de classe baixa, no escapen a aquesta situació.

(1)((Alemanya 1858-Granada 1934)filantropa, empresària, educadora i feminista espanyola. Al 1890 va ser premiada per la Real Sociedad Económica de Amigos del País de Granada por su Memòria sobre las primeras Colonias Escolares en la provincia de Granada)

Lina Òdena. *La Dona a l'Espanya de la República. Una pinzellada*

- Avui, seguim interrogant-nos si les accions i pensament polític i social d'algunes de les líders d'aquell període, els podem etiquetar de “feminista” o ans al contrari eren mers instruments en mans de les seves organitzacions o partits. Caldrà contextualitzar-los en els canvis que s'estan produint en aquell moment tant convuls, la República i la guerra.
- **L'home a l'àmbit públic i la dona al privat.** Com hem vist a començaments del segle XX, la representació cultural de la dona es basa en la domesticitat. Se la declara governanta de la llar, amb la responsabilitat de la cura amorosa dels fills, marits o pares, el sosteniment correcte del funcionament de la família a la llar. D'aquesta forma a les mares, les esposes, les filles, se'ls assigna el doble paper de protectora i àngel de la llar, i de salvaguarda de la moralitat. **La dona segueix sent dependent de l'home en quan a gestió econòmica, patrimonial i legal dels bens propis o usufructuaris.**
- Aquest discurs anirà **evolucionant cap a defensar una condició igual però complementaria de subordinació vers a l'home**, de perfil clarament conservador, respecta al rol social femení de la dona, en un sistema patriarcal. Aixoplugat per l'església i una part molt important de les pròpies dones de la burgesia.
- **Concepción Arenal** recomanava a les dones que *“afirmessin la seva personalitat, independent-ment del seu estat”* i deia que calia *“persuadir-les de que, solteres, casades o vídues, tenen deures que fer”*, si no, es tant com dir que *“per si mateixa, la dona, no pot ser res, i aniquilar en ella el seu jo moral e intel·lectual, preparant-la com absurds depriments per a la gran lluita de la vida”*. (1)
- Les normes de gènere **es veuran reforçades per la discriminació legal, la segregació laboral i la desigualtat de les oportunitats educatives**, elements que responen al discurs ideològic de l'Estat que articula i perpetua les relacions de poder entre els gèneres, reforçat per les normes econòmiques, legals i polítiques, garantits a través dels controls formals i informals.
- (1)(Concepción Arenal (1820-1898), va ser una reformista lliberal, notable defensora dels drets de la dona, és considera que la seva obra constitueix la base del feminisme espanyol modern).

Lina Òdena. *La Dona a l'Espanya de la República. Una pinzellada*

- Catalunya, va ser la primera regió d'Espanya en industrialitzar-se i va tenir una llarga tradició d'ocupació femenina en el sector tèxtil, industrialització que ve de mitjans del segle XIX, mà d'obra que en un 60% serà de dona i infantil. **Només les dones obreres d'aquest sector ocuparan el 40% del total del treball a Catalunya.**
- El treball no era aliè als mecanismes de segregació de la dona, és mantenien mecanismes actius de discriminació laboral tant en la distribució com en les condicions laborals de la mà d'obra femenina. **Reforçant la idea de que la seva participació en el procés econòmic la societat no l'acceptava** . Això reduïa les oportunitats de les dones en el mercat laboral, menys sortides professionals, salaris molt mes baixos i concentració en sectors de la producció mal remunerats.
- **Prevalia el sentiment de que el treball femení assalariat qüestionava l'autoritat de l'home** ⁽¹⁾, que fins aleshores era el proveïdor i sostenidor econòmic únic de la família. Només en casos d'extrema escassetat econòmica, sumat a la crisi que provocà atur en els homes, feia possible que la dona accedís al treball remunerat, però el que es considerava apropiat pel seu gènere.
- No hem d'oblidar la importància en l'economia familiar del treball de la dona ⁽²⁾. Hem de recordar que a començament del segle XX el treball a domicili de les dones, proveït per petites manufactures, va ser una de les millors opcions per a l'economia familiar per a moltes dones ⁽²⁾. Els hi permetia el no abandonament dels deures de la llar. Economia submergida que no estava subjecte a cap dret.
- Aquí comença a produir-se **un lent canvi de valor, les noies joves ja no veuen el matrimoni com l'única sortida econòmica per a elles**. Això s'albirava com un pols, atès la dona es podia qüestionar el seu rol tradicional d'esposa i mare submissa.

(1) "Vaga d'homes treballadors d'empreses de "Pasta de sopa" Barcelona, estiu de 1915, durada quatre mesos, reclamant l'expulsió de les dones de les fàbriques, perquè ocupaven llocs de treball masculí". Nash, Mary. Rojas. Las mujeres republicanas en la guerra civil.

(2) "Vaga de la Constància, estiu de 1913, mobilització de més de 13.000 dones obreres de Barcelona. Exigien una jornada laboral de nou hores, torns de nit de vuit hores i pujades salarials). També es mobilitzaran per l'escassetat d'aliments, la pujada de preus dels articles bàsics". Nash, Mary. Rojas. Las mujeres republicanas en la guerra civil.

Lina Òdena. *Un crit a la participació a les eleccions.*

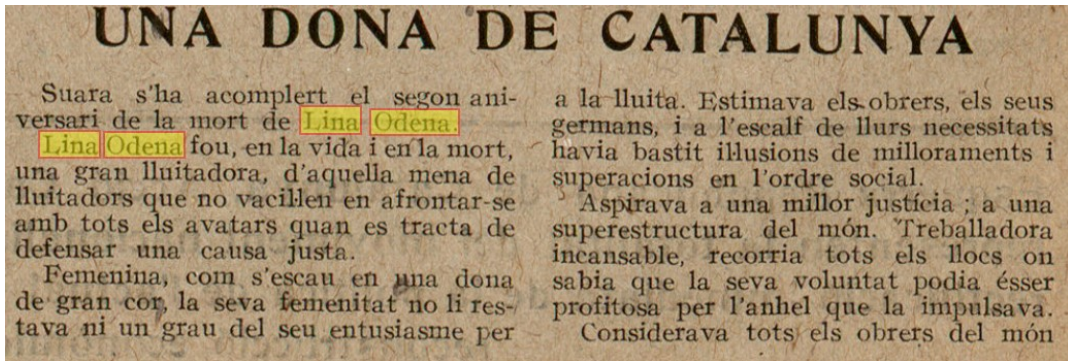
- Quan s'aprova el vot femení, totes les forces polítiques despleguen una àmplia campanya de captació de les dones, creant comissions, comitès i escoles per a la dona, amb l'objectiu de la seva captació per a la seva causa.
- A les eleccions de Novembre del 1933, com ja es preveia, van donar un gir cap a la dreta retornant l'hegemonia política als conservadors. Inici Bienni Negre.
- Lina Òdena, al seu escrit a Catalunya Roja, del 29 de juny de 1933 es dirigeix a les dones, els hi diu:

“Compañeras: A la mujer obrera como elemento incorporado al proceso de producción le corresponde también dar su opinión y expresar su voluntad sobre el sistema político por el que debemos regirnos.../...”

La Esquerra, para justificar su posición en contra de la concesión del voto a la mujer, dice que ésta (la mujer) no está preparada y que su participación en la lucha electoral puede ser perjudicial para la República.

I segueix “El Partit Comunista de Catalunya ha luchado siempre por los derechos políticos y sociales de la mujer, pues reconoce que solo con la participación activa en la lucha, la mujer adquirirá una educación política y plena conciencia de sus actos, y si bien puede ser que al principio las derechas obtengan algunos votos de las mujeres obreras debido a las influencias que ejerce sobre ella, en cambio ésta se dará cuenta rápidamente de cual es el verdadero partido de clase que defiende a los obreros, el Partido Comunista y poniéndose al lado del mismo luchará por su emancipación total, contra el capitalismo que la explota y la esclaviza y por la restauración de un régimen comunista de igualdad completa”.

TESTIMONIS. *Pincellades*

Abril : setmanari nacionalista d'esquerra surt els dissabtes: Any 1, núm. 8 (15 Oct. 1938)

Fig. 2. Revista Mujeres, n.º 8, 1936, ilustració de José Bardasano. Hemeroteca Municipal de Madrid.

Fig. 2. Revista Mujeres, n.º 8, 1936, ilustració de José Bardasano. Hemeroteca Municipal de Madrid.

Fig. 3. Cubierta del libro de Angel Estivill Lina Odena, la gran heroína de las juventudes revolucionarias de España. Ejemplar perteneciente a las colecciones de la Biblioteca Nacional de España.

Fig. 4. Presidencia de un mití celebrado en el Monumental Cinema de Madrid, organizado por el Secretariado Femenino Nacional de las Juventudes Socialistas Unificadas, el 4 de octubre de 1936. Foto Florita, Archivo AIC.

tura Durri o Francisco Ascaso, fueron transformados en mártires de la revolución, pese a lo confuso que puede resultar emplear ese término tan fuertemente asociado con el franquismo para referirnos a la izquierda. Sin embargo, es una aplicación lógica si pensamos en el valor que se les atribuye a quienes sacrifican su vida por sus principios.

Otro retrato pictórico de Lina, también de carácter efímero, colgó en el Conservatorio de Música de Valencia, en el marco de la II Conferencia Nacional de Mujeres Antifascistas, organizada por AMA entre el 29 y el 31 de octubre de 1937. Tal y como atestiguan algunas fotografías,¹² tampoco esta vez se exhibía en solitario, sino que se integraba en un conjunto de cartones programáticos por otras insignes mujeres del ámbito nacional e internacional: Clara Zetkin, María Ulloano, Rosa Luxemburgo y Mariana Pineda, todas ellas reconocidas por su pensamiento liberal. La decoración del salón se completaba con una banderola donde constaban los nombres de las computeras cidas en la batalla contra el enemigo.

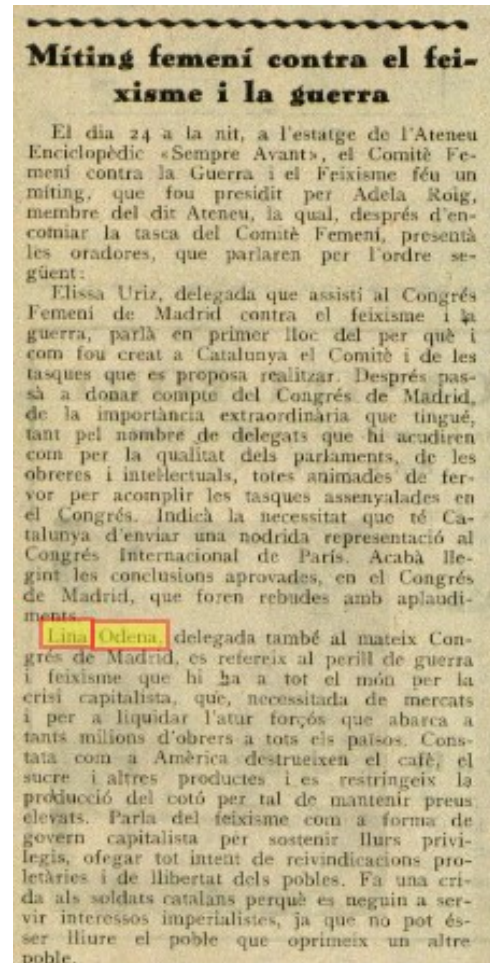
12. N. Valle, «Reunión de mujeres antifascistas en Valencia», *Enigma* (Madrid), 13/11/1937, p. 16. V. Vidal Corella, «Contra en Valencia», *Cronica* (Madrid), 14/11/1937, p. 2.

este sentido fue el escrito por Ángel Estivill, compañero de Odena en las JSU: *Lina Odena, la gran heroína de las juventudes revolucionarias de España* [fig. 3]. Las tres instantáneas que cruzan su cubierta son las de la ficha policial de Lina, quien, con fecha del 25 de agosto de 1935, fue detenida por participar en una manifestación del Socorro Rojo Internacional,¹³ la organización social comunista que prestaba asistencia a refugiados, presos y víctimas del fascismo. Al recurrir a estas «antipáticas» — calificativo del autor — fotografías policíacas como tarjeta de presentación de este escrito, dispuestas además con aparente dejadez, se subraya el sacrificio y la entrega de Lina hacia la causa revolucionaria. Un mensaje reforzado por el asunto del dibujo subyacente con el que rompen las fotos: una figura alegórica femenina inspirada en la romántica Libertad de Delacroix guía a los milicianos hacia la con-

a lluita. Estimava els obrers, els seus germans, i a l'escalf de llurs necessitats havia bastit il·lusions de milloraments i superacions en l'ordre social.

Aspirava a una millor justícia; a una superestructura del món. Treballadora incansable, recorria tots els llocs on sabia que la seva voluntat podia ésser profitosa per l'anhel que la impulsava. Considerava tots els obrers del món

8. Á. Estivill, *Lina Odena. La gran heroína de las Juventudes Socialistas Unificadas de Cataluña*, Barcelona, Maucci, 1936, pp. 84-85.

El dia 24 a la nit, a l'estatge de l'Ateneu Enciclopèdic «Sempre Avants», el Comitè Femení contra la Guerra i el Feixisme féu un mítinng, que fou presidit per Adela Roig, membre del dit Ateneu, la qual, després d'entomiar la tasca del Comitè Femení, presentà les oradores, que parlaren per l'ordre següent:

Elissa Uriz, delegada que assistí al Congrés Femení de Madrid contra el feixisme i la guerra, parlà en primer lloc del per què i com fou creat a Catalunya el Comitè i de les tasques que es proposa realitzar. Després passà a donar compte del Congrés de Madrid, de la importància extraordinària que tingué, tant pel nombre de delegats que hi acudiren com per la qualitat dels parlaments, de les obreres i intel·lectuals, totes animades de fervor per acomplir les tasques assignades en el Congrés. Indicà la necessitat que té Catalunya d'enviar una nodrida representació al Congrés Internacional de París. Acabà llegint les conclusions aprovades, en el Congrés de Madrid, que foren rebudes amb aplaudiments.

Lina Odena, delegada també al mateix Congrés de Madrid, es referí al perill de guerra i feixisme que hi ha a tot el món per la crisi capitalista, que, necessitada de mercats i per a liquidar l'atur forçós, que abarca a tants milions d'obrers a tots els països. Constatà com a Amèrica destrueixen el cafè, el sucre i altres productes i es restringeix la producció del cotó per tal de mantenir preus elevats. Parlà del feixisme com a forma de govern capitalista per sostenir llurs privilegis, ofegar tot intent de reivindicacions proletàries i de llibertat dels pobles. Fa una crida als soldats catalans perquè es neguin a servir interessos imperialistes, ja que no pot ésser lliure el poble que oprimeix un altre poble.

13. A. Estivill, *Lina Odena. La gran heroína de las Juventudes Socialistas Unificadas de Cataluña*, Barcelona, Maucci, 1936, pp. 84-85.

TESTIMONIS . *Margarita Abril*

Relata que en el marc del moviment antifeixista que es desenvolupa a la dècada dels anys 30, com a conseqüència de la pujada al poder de Hitler a Alemanya i Mussolini a Itàlia. **Com a conseqüència a Espanya es desenvoluparà un fort sentiment unitari contra el feixisme entre totes les forces progressistes**, i en especial entre els partits d'esquerra. Al front d'aquest moviment es troba el Partit Comunista, les seves Joventuts i les organitzacions sindicals UGT i CNT.

Aquest sentiment unitari jugarà un paper decisió sobretot després de la sublevació d'Astúries, on va perdre la vida Aída Lafuente, de les Joventuts Llibertàries, una de les mes grans defensores de la unitat.

El IV Congrés de la Internacional Juvenil Comunista, que va prendre l'acord tàctic pel qual era imprescindible la unitat de totes les forces juvenils per salvar la pau al món. **No va ser aquest un treball fàcil per Lina Òdena, a causa del gran sectarisme que hi havia en aquells temps entre la joventut comunista amb el suport d'una gran part de la direcció del Partit Comunista de Catalunya.**

Només la gran responsabilitat e influència i l'estima que tenia Lina Òdena entre els joves van fer possible l'obtenció del consens de la majoria de les joventuts comunistes sobre aquest problema. En algunes organitzacions això va ser acceptat amb gran satisfacció

L'obstacle més gran fou el de les JCC que no van comprendre els canvis que s'havien produït després dels fets d'Astúries i el IV Congrés, i va ser a partir d'aquesta nova política com es van enfortir els contactes amb altres organitzacions.

Després de la unificació dels quatre partits que van donar lloc al PSUC, van formar part d'aquest Comitè les organitzacions de la joventut de la Unió Socialista de Catalunya i del Partit Català Proletari. Aquest comitè es va convertir en la direcció provisional de las Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya. Finalment el dia 8 de juny de 1936, les quatre organitzacions van decidir donar-li el caràcter de Nacional Català. Van ingressar a la Internacional Socialista.

El 5 de gener de 1937, i a Barcelona, es va celebrar al Casal Lina Òdena la I Conferència Nacional.

TESTIMONIS. Agustí Arcas

La Lina que jo vaig conèixer va lliurar la seva joventut a la causa del socialisme. Era la difícil dècada dels anys 30, però malgrat les dificultats sempre va defensar les idees del Socialisme i del Comunisme. La seva família no va comprendre i menys acceptar que un dels seus fills marxés pel camí de la lluita social.

“En **Ramón Casanellas**, el nostre recordat primer secretari general del Partit Comunista de Catalunya ens deia que Lina tenia unes condicions extraordinàries que la podien convertir en la futura dirigent de les dones revolucionàries de Catalunya i apuntava, que era un exemple de militant comunista preocupada per tot el que es relacionava amb el partit”.

Lina es caracteritzava per la seva gran honradesa i intransigència front tota classe d'oportunismes. Desatacava igualment per la seva sinceritat, franca camaraderia i el seu enorme valor, sempre disposada a estendre la mà i a ajudar a qualsevol company que ho necessités. És va esforçar en crear per als joves Grups d'Estudi als Radis, que facilitessin la comprensió i la discussió del marxisme-leninisme.

La qüestió Nacional de Catalunya va ser sempre una de les seves constants preocupacions, sempre remarcava la importància de conèixer la història i la cultura catalana assumint-la com una característica pròpia i diferenciadora.

TESTIMONIS. Trinitat Gallego (Barcelona, Octubre de 2008),

Hasta el año 34 no tuve conocimiento de las luchas de los trabajadores en general y de las mujeres en particular y empecé a tomar conciencia de las leyes que el nuevo gobierno estaba aprobando: la ley del divorcio, la del aborto y sobre todo el derecho de voto para la mujer. .../...En cualquier caso, es con la República que las mujeres empiezan a darse cuenta de lo que pueden hacer y por lo que pueden luchar. **Fue también muy importante la apertura de muchos colegios y los puestos que se crearon de maestros ya que con ello pudieron acudir a las aulas los hijos de los trabajadores. Ya en 1935 las mujeres comenzaron a militar, en número superior, en los partidos políticos y entre ellas destacaron de manera muy importante mujeres como Dolores Ibarruri “La Pasionaria” o la joven de la que hoy hablamos, Lina Ódena.**

Lina era una mujer luchadora, preparada y fue una orientación para el resto de las mujeres, aunque yo antes de conocer a Lina, que vino a Madrid en 1936, tengo que reconocer que mi maestra y mi orientación fue Dolores Ibarruri. Esta es la verdad, ya que conocí a Dolores cuando en el 34 lideró la lucha por los mineros asturianos. Con anterioridad me había acercado al Partido Socialista de Pablo Iglesias pero cuando en octubre del 34 veo que Dolores, sin estar preparada de ninguna forma, lucha de aquella manera, pensé: si ella puede, yo también. Conocí la forma de gobierno de Rusia y los ideales que defendía el Partido Comunista, sobre todo, la lucha por la defensa de los trabajadores. En 1935 ingresé en el Partido. Estábamos en clandestinidad, pero el P.C.E se hacía grande día a día.

Dada la situación de miseria y hambre que tenían los trabajadores y para preparar las próximas elecciones, se creó lo que se llamó UHP (Unión de Hermanos Proletarios), que era una unión de partidos de izquierdas. **En el 36, como las mujeres ya estábamos más desenvueltas cuando gana la izquierda, nos lanzamos al trabajo para hacer lo que cada una podía o sabía hacer, sin una verdadera preparación, porque todas no éramos como Lina Ódena.** El que no tiene nada lucha por todo, y el que lo tiene todo no lucha por nada, y esto puede pasarnos ahora. Siempre hay motivo para la lucha y las mujeres tenemos más motivos que nadie. Es importante que nuestros y nuestras jóvenes sepan del ejemplo de Lina Ódena y conozcan así que solo se avanza con la lucha.

TESTIMONIS. Manola Rodríguez Lázaro ⁽¹⁾

Retroceder sesenta años para encontrarte, es como sentir el desgarró y la tristeza del vacío doloroso de tu pérdida, Pero de pronto el éxtasis del recuerdo circunda nuestra mirada en el vacío retrospectivo, inundando tu ser de circunstancias bellas, recordando la fuerza que emanaba de tu serenidad inquieta, de tu no retroceder ante el obstáculo.

Lina, querida, camarada que parecía que nada hacías pero que nunca te detenías. Sin olvidar tendernos tu mano. Para que con ella nos multiplicáramos en el esfuerzo de la construcción de un nuevo día. Día sin explotadores, sin explotados.

Fueron nuestras aquellas tardes, en Madrid, en el Circulo Juvenil Aida Lafuente, dando clases de confección, horas eternas de discusiones a vencer, pero merecía la pena mirar al infinito por una utopía, que al realizarse creaba otra y otra...

El éxtasis se disuelve, volviéndose a la realidad del presente. Presente en el que ya no estás, pero del que nunca te has ido.

(1) Manola Rodríguez Lázaro, neix el 3 d'octubre de 1914. Va ingressar a la Joventut Comunista de Madrid als quinze anys i a la JSC, al 1935. Va passar a la clandestinitat en acabar la guerra civil i va militar al PSUC fins a la creació del PCC el 1981. Actualment és membre del Comitè Central del PCC)

Una miliciana desconocida en Almería llevaba la voz cantante en la trinchera de Puerta Purchena. En el fragor de la batalla de Almería, aquella mañana del martes 21 de julio de 1936, destacaba la melena corta de una muchacha que daba órdenes detrás de la barricada de la Plaza Ramón y Cajal (Puerta Purchena). Esa miliciana, menuda y enérgica, con mono azul y fusil en los brazos corría junto a decenas de almerienses leales a la República por la calle Blasco Ibáñez (Rambla Obispo Orberá) ante las acometidas de los sublevados, para refugiarse en el bastión del Gobierno Civil, en Javier Sanz.

Almería -la uvera y minera Almería- estaba a punto de caer en manos de los militares del insurrecto **Juan Huerta Topete**, y añadir una pica más a los triunfos del general Franco, tras haber tomado Granada.

Esa audaz joven solo tenía 25 años y se llamaba Lina Odena y era quizá una de las participantes civiles en el combate de Almería con más experiencia. Y lo demostró organizando la llegada de los soldados de Armilla por el Parque Nicolás Salmerón y desplegándolos en puntos estratégicos a través de un plano extendido en el despacho del gobernador civil, Juan Peinado. A partir de la victoria en esa lucha callejera, los militares de Armilla la eligieron su representante en el Comité Local y jefe del Batallón, un caso inédito hasta entonces en esas primeras escaramuzas de la guerra española.

Lina era una total desconocida en esa Almería que veía cómo toda España empezaba a estar en llamas. Sin embargo, atesoraba ya una notable experiencia como miliciana en su Cataluña natal.

Murió Lina y nació el mito y se convirtió en protagonista del romancero de Guerra por las trincheras republicanas. En Almería, una imagen suya presidió el Teatro Cervantes durante el Congreso de JSU en octubre del 1936 y la calle Trajano fue rotulada con su nombre por un tiempo por acuerdo del Consejo Municipal en 1937.

TESTIMONIS. *Luis Gómez Canseco. Universidad de Huelva*

LA IMAGEN DEL «MORO» EN *ESPAÑA EN EL CORAZÓN* DE PABLO NERUDA.

En el caso de los marroquíes que acompañaban al ejército de Franco, se insiste en sus atrocidades contra los soldados republicanos y contra las mujeres inocentes. Especialmente ilustrativos a este respecto son los romances consagrados a Lina Òdena, en los que la partisana se suicida antes de caer en manos de las tropas marroquíes.

Pascual Pla y Beltrán, en el romance «**A Lina Òdena, muerta entre Guadix y Granada**», salido en *El Mono Azul* en 1936, describe la situación:

«Veinte moros la persiguen, / armados de veinte alfanjes. / Llevan la muerte en los ojos; / llevan la peste en la sangre. / Pretenden viva cogerla / para placeres salvajes». Alcázar Fernández, en el «Romance a Lina Òdena»,

Publicado en el año 193, en el número 15 de *Avanzadilla*, avisaba a la joven del peligro que le acechaba:

«¡No avances más, miliciana, / que el moro te está acechando / hambriento de carne blanca; / que hasta las bestias desean / morder rosas perfumadas».

Eugenio Sastre en un nuevo «Romance a Lina Òdena», impreso en el número 19 de *El Soldado* en 1939, describía el momento del suicidio:

«Ella misma se mató, / no consintió que salvajes/ mancharan su honor en vida / y su cuerpo apuñalasen» (Moreno 2008: 145, 152 y 150)¹⁰.

DOI: <https://doi.org/10.25145/j.refiull.2023.47.09>

Revista de Filología, 47; diciembre 2023, pp. 175-188; ISSN: e-2530-8548

TESTIMONIS. *Dolores Ibaruri* (Mundo Obrero, 23-09-1936)

No estabas a nuestro lado y, sin embargo, te sentíamos cerca de nosotras. Te necesitábamos; no podíamos cubrir tu puesto de trabajo porque eras única. Siempre dispuesta, activa, cariñosa, abnegada, riendo con sano optimismo ante las mayores dificultades... Y ahora ya no eres...

¡Lina Òdena ha muerto!, nos han dicho, y no podíamos creerlo. No podíamos hacernos la idea de que ella faltase para siempre de nuestro lado.

Lina Òdena era para cada una de nosotras la hermana, la amiga, la camarada. ¡Qué difícil es resignarse a no volverla a ver, a no oír su voz con fuerte acento catalán, que hablaba de trabajo, de organización, de victorias, de triunfos decisivos sobre el fascismo!...

¡Lina querida!... Mis ojos se empañan de lágrimas y no me avergüenzo de mi llanto, porque lloro por ti; por ti, que era para nosotros una fundada esperanza para la obra titánica de la educación de la juventud; por ti, que eras nuestra más querida compañera, nuestra hermana... Lina era en todo momento la primera en el trabajo, la primera en el sacrificio. A pesar de la juventud, sabía ya del dolor de la cárcel, de la vida ilegal, del brutal trato carcelario... En los días memorables de Octubre de 1934, fue ejemplo frente a la cobardía de muchos y, como ahora, no vaciló en empuñar un fusil... Fue herida. .../...

Su muerte ha sido un gesto heroico; las Aída Lafuente, las Lina Òdena se dan fundamentalmente en el pueblo, cuyas mujeres están acostumbradas a sacrificarse permanentemente en anónimas heroicidades, en sublimes abnegaciones. Lina recordaba muchas veces a Aida Lafuente. Y como ella, supo morir de manera que su nombre quedará para siempre grabado en la historia revolucionaria de España..../...

¡Lina Ódena! ¡Guía de la juventud ¡Ejemplo admirable del heroísmo, de abnegación, de sacrificio; ante tu cuerpo sacrificado se inclinan en doloroso homenaje nuestras banderas! Has entrado de lleno en la inmortalidad. .../...

TESTIMONIS. Teresa Pàmies. (Historia y Vida n. 92, Carta n. 1102, pág. 4)

Lina Òdena, heroína de la república. Lina Òdena, no era el seudónimo de una miliciana sino el verdadero nombre y apellido de una joven que nació en Barcelona el 8 de enero de 1911. Al pegarse un tiro camino de Granada el verano de 1936, tenía 25 años.../... El nombramiento de Lina Òdena como secretario general de la Juventud Comunista de Catalunya tuvo lugar a su regreso de la U.R.S.S., donde había pasado unos meses.

Durante los hechos de octubre de 1934, la insurrección revolucionaria fracasó en Cataluña, Lina Ódena se destacó por primera vez con el fusil en la mano, formando parte del grupo armado derrotado en Sant Cugat cuando se dirigía a organizar la insurrección de los “rabassaires” del Vallés. Tras la derrota, Lina Ódena conoció la cárcel y la actividad clandestina. Se destacó principalmente en la campaña electoral de 1936, obtenida ya la legalidad. En esa época la conocí personalmente.

Recuerdo que Lina Òdena vestía una falda oscura y una camisa-casaca como la de los soldados soviéticos, cosa que llamaba mucho la atención en una pequeña ciudad como la mía. Llevaba una boina sobre su pelo negro y corto, era de mediana estatura y no muy robusta. Sin embargo se defendía audazmente pese a estar en minoría, y ella y Casanellas lograron dirigir la palabra a un grupo de ciudadanos aunque no pudieron hacerlo en el local donde estaba anunciado su “mitin”.

En Almería, Lina Òdena volvió a empuñar el fusil para hacer frente a los sublevados. Sofocada la rebelión en Almería dirigió, junto con el diputado comunista andaluz Antonio Pretel -que aún vive-, se dirigió hacia Gaudix e Iznalloz con la intención de combatir a los sublevados en Granada. Esa vez no tuvo suerte.../...

Luego se tejió la leyenda. El primer homenaje de que fue objeto se celebró en el cuartel “Pablo Iglesias” (después “Vorochilov”) de Barcelona el 24 de octubre de 1936. A propuesta del comandante Frías, un militar profesional leal a la República, Lina Òdena fue nombrado teniente coronel honorario del “Regiment de Ferro” (más tarde, “Batalló Jaume Graells”). Una de las centurias de aquel regimiento se llamaría “Lina Òdena”. La sede de la Juventud Socialista Unificada de Barcelona, se llamó Lina Òdena, y la primera escuela de cuadros de la JSUC, que se llamó “Escola política Lina Òdena”.

Todo esto parece hoy un ejemplo de excesivo culto a la persona. Así es, y ejemplos parecidos y más exagerados se encuentran en todas las épocas, en todos los partidos y religiones. Pero no es levantar ningún altar a Lina Òdena decir que fue consecuente con un ideal y que asumió sus riesgos y desventajas.

HOMENATGES. *PRESÈNCIA VIVA A LES NOSTRES CIUTATS I POBLES.*

Una pincellada

<http://www.elindependentedegranada.es/tags/ciudadania/lina-odena>

https://dones.gencat.cat/web/content/03_ambits/docs/publicacions_calendari2005.pdf

Cronologia

- *Les relacions amb el PCC i la J.C.C. L'accés a espais vetats fins ara*
- *L'oportunitat d'aprofundir en l'estudi del Marxisme-Leninisme*
- *La creació del Partit Comunista de Catalunya. Adherit al PCE*
- *Front Únic i Aliances Obreres*
- *Fets d'Octubre de 1934 (1) i (2)*
- *El Socorro Rojo Internacional*
- *Mantenir el lideratge al sí del Partit no li serà fàcil*
- *Trencament amb la direcció del Partit a Catalunya*
- *Quan no hi ha arguments polítics, els personals prenen la paraula*
- *Triomf del Front Popular. Organització a Madrid i trasllat a Almeria.*
- *Almeria. Alçament feixista. Inici de Guerra a Espanya.*
- *Almeria. Inici de Guerra a Espanya. Suïcidi*

Lina Òdena. *Les relacions amb el PCC i la J.C.C. L'accés a espais vetats fins ara.*

- Les veus que ens arriben destaquen **els diferents punts de vista que tenia amb el Partit, en relació a la forma d'organització i treball que ella defensa i vol introduir a l'organització** de la Joventut Comunista per enfortir-la i fer-la créixer.
- **La situació** a la Joventut Comunista **és crítica**.
- Malgrat no venir d'una tradició política, demostra una gran **capacitat política i organitzativa**.
- **Els resultats a les eleccions al Parlament espanyol** (28 de juny del 1931) evidencien la llunyania de l'organització amb la gent i provoca en ella una gran decepció, és **fa evident la urgència dels canvis i acabaran imposant-se les seves tesis i formes de treball**.
- **Un dels principal obstacles** amb el que toparà, en aquell moment, serà amb **la incapacitat dels comunistes per entendre el "fet nacional català"**, element aquest que havia estat decisiu en el resultat electoral, atès que els treballadors/res estaven molt sensibilitzats per les discussions de l'Estatut d'Autonomia. Fet aquest que generava un sentiment "anti-català" fora de Catalunya, al qual el PCE no era aliè.
- Un altre element que s'imposa serà, **la urgent necessitat d'obrir-se a la resta de la joventut de pobles i ciutats** i compartir llurs preocupacions. La necessitat de **crear llocs de trobada oberts**, casals, tallers de teatre, activitats culturals i esportives, no oblidant els espais de fer política lligada als problemes i les necessitats de la joventut...
- Els principals **obstacles els trobarà en el si del partit**, la recança i/o clarament oposició d'alguns dirigents de la direcció en fer possible el treball conjunt amb altres forces polítiques, als quals haurà d'enfrontar-se constantment i no li ho posaran fàcil.
- Lina Òdena, **durà a terme dos grans esforços: Incorporar les Dones i les Joves a la lluita** en defensa de la igualtat i la lluita pels seus drets. I no deixarà mai de **treballar per la unitat de les forces oposidores al feixisme**

Lina Òdena. *L'oportunitat d'aprofundir en l'estudi del Marxisme-Leninisme*

- A l'Agost de 1931, la Internacional Comunista ofereix al PCE de Catalunya, cinc places per a militants a l'Escola Marxista-Leninista a l'URSS, per a formar quadres comunistes, durant catorze mesos. Se li oferirà a Lina Òdena, malgrat el poc temps a l'organització, **que anirà** en lloc de Margarita Abril, de l'organització de Mataró, la seva família va manifestar que era molt jove per marxar tant de temps.
- Va tenir l'oportunitat de viatjar a Moscou i això li va permetre **aprofundir en el pensament marxista i la seva plasmació pràctica en el món socialista de l'època: la joventut, la dona i els nacionalismes**. És va entrevistar regularment amb la Internacional Juvenil Comunista (IJC), la van convèncer que *“la lluita pels drets de la dona passa per l'emancipació de la classe treballadora”*, si bé fins aleshores calia conquerir espais més grans d'igualtat.
- Quan torna a Catalunya es percep l'impacte d'aquesta immersió al socialisme soviètic de l'època, amb un perfil clarament bolxevic. **Més conseqüent amb el que pensava, intransigent amb les actituds paternalistes/masclistes, principalment dins del sí del Partit.**
- Serà **més bel·ligerant amb la persistència del Partit a interioritzar-se** i no treballar conjuntament amb la gent del carrer, dels centres de treball en la lluita diària.
- **Significant que treballar conjuntament amb altres forces polítiques i/o juvenils no té perquè comportar contaminació ideològica, ans al contrari, reforçament en la lluita.**
- **S'incorpora com a membre de la Internacional Comunista, te una nova responsabilitat que l'enforteix.**
- Al VI Congrés del PCE a Sevilla (Març de 1932), es produiran canvis a la direcció del PCE, la nova direcció formada per José Diaz, Antonio Mije i Dolores Ibarruri. No farà desaparèixer les lluites internes, els suports estaran dividits entre la nova i vella direcció. **Lina Òdena s'alienarà clarament amb la nova direcció del PCE.**

Lina Òdena. *La creació del Partit Comunista de Catalunya. Adherit al PCE*

- El Secretariat Polític de la Internacional Comunista, el 19 d'Octubre de 1932 aprova la següent resolució: *“Per garantir la millor direcció a la lluita de classes revolucionària del proletariat català i a la lluita d’alliberació nacional de les masses obreres de Catalunya, el Secretariat Polític jutja necessari que la organització regional catalana del PCE s’organitzi com a **Partit Comunista de Catalunya**, que segueixi una relació permanent d’agermanament, solidaritat amb el PCE i de les línies polítiques generals establertes pel conjunt dels comunistes de l’Estat...”* Neix el PCC, adherit al PCE, secció espanyola de la IC.
- El 9 de Novembre de 1932 neix la publicació **“Catalunya Roja”**, que comptarà amb les primeres col·laboracions de Lina Òdena. La aparició de la publicació coincidirà amb la convocatòria d'eleccions al Parlament de Catalunya. El PCC va presentar un programa molt radical, denunciant el regim republicà per burgès i contrarevolucionari, atacant l'Estatut de 1932, preconitzant l'alliberament de Catalunya, fins l'autodeterminació... ,
- Lina Òdena ja esdevé una figura rellevant que no es posa en dubte, ha donat un gir de cent graus a la organització.
- Al Febrer de 1933, serà nomenada **Secretaria General de les Joventuts Comunistes de Catalunya**.
- **Participarà en Mítings arreu de Catalunya portant la veu del partit.** Durant l'any 1933 va apareixent al costat de les màximes figures del comunisme català, Ramon Casanellas, molt apreciat pels militants anarquistes, en Manuel Trueba, Francisco Galán i amb un dels darrers militants del BOC, en Pere Àrdiaca, que ara milita al PCC.
- Es convoquen **eleccions al Parlament de Catalunya**, per al 19 de Novembre i Lina Ódena es **designada candidata** a les llistes del PCC. Aconseguirà a la ciutat de Barcelona 2.460 vots i 722 més a províncies.
- **Teresa Pàmies**, que en aquells moments era militant del BOC, ens en dona testimoni d'aquella època: *la recorda anant amunt i avall muntada a la moto d'en Casanellas, i en alguna batussa violenta a la ciutat de Balaguer, en intentar els militants del partit d'en Maurín boicotejar un acte del PCC. El que va provocar una batalla campal entre els militants d'ambdós partits comunistes.*
- Guanya la dreta amb 200 diputats, sumats als 150 centristes d'en Lerroux, formen govern. Arriba el que coneixem com a **“Bienni Negre”**.

Lina Òdena. *Front Únic i Aliances Obreres.*

- A l'Abril de 1933, al **II Congrés del Bloc Obrer i Camperol (BOC)** s'acorda la **creació de l'Aliança** com a eina per unificar les accions dels treballadors. Comencen les entrevistes amb la **Unió Socialista de Catalunya**, d'en Comorera, i acorden organitzar-se unitàriament. Amb totes les reserves per qui ostenta el lideratge i la necessitat d'arribar al més ampli espectre d'entitats.
- El 18 de març de 1933, l'**Ateneu Enciclopèdic Popular** (Associació de caire cultural-1902) serà l'encarregat de fer una crida a l'**Aliança Obrera Antifeixista (AOA)**.
- Per la seva part el **PCC**, havia fet una crida convocant una reunió unitària amb la intenció de crear el "**Front únic**", hi van participar la **Federació Socialista de Barcelona**, les **Joventuts Socialistes de Catalunya**, la **UGT**, el **Partit Comunista Proletari**, la **Joventut Comunista** i altres organitzacions. Quan apareix la crida de l'**AOA**, manifesten la seva intenció d'adherir-se.
- El 13 de Desembre del mateix any, es va **constituir formalment l'Aliança Obrera**. El **PCC**, *mantindrà la consigna de "Front Únic"* i desencadena un atac ferotge contra l'Aliança a la que acusa de contrarevolucionària i al servei de la burgesia. En aquests moments la Internacional Comunista donarà suport a aquest posicionament.
- **Lina Òdena** que va participar activament en aquests contactes va defensar la permanència del Partit en el sí de l'Aliança Obrera, quedant en minoria. Haurà d'esperar fins **al Juny de 1934, al VII Congrés de la Internacional Comunista**, que serà quan es transmetrà l'acord de demanar l'ingrés que es farà al **Setembre del mateix any**.
- Després d'enceses discussions **es van acceptant les tesis de Lina Òdena**, que no eren altres que les que proposaven a la **Internacional Comunista**. **Lina Òdena veu de nou reforçada la seva autoritat.**

Lina Òdena. *Fets d'Octubre de 1934 (1)*

- 12 d'Abril del 1934, el **Govern català** promulga la **Llei de Contractes de Conreu**, llei que pretén convertir en petits propietaris un sector dels pagesos. Els grans propietaris catalans agrupats al voltant de l'**Institut Català de Sant Isidre** i de la **Lliga Catalana** d'en Cambó, la rebutgen radicalment, aconseguint que,
- El 8 de Juny de 1934, el **Tribunal de Garanties de la República**, la declari inconstitucional.
- En solidaritat els Parlamentaris catalans i bascos es retiren de les Corts.
- El 12 de juny de 1934 el President de la Generalitat, **Lluís Companys**, presenta al Parlament català una nova llei, idèntica a l'anterior, que serà aprovada per unanimitat, enfrontant-se al Govern central.
- La Generalitat es prepara per una possible intervenció del Govern de Madrid.
- El 3 d'octubre, la **Aliança Obrera**, fa una crida a organitzar manifestacions a Barcelona, que van ser prohibides i van ser sufocades per la policia. **Membres de l'Aliança Obrera s'entrevisten amb el President Companys** que els assegura que no passa res i els demana tranquil·litat. Van sortir amb la convicció que sí que s'acostava una acció i que el Govern pretenia deixar-los al marge.
- La **Lina Òdena**, aquells dies va recorre tots els locals on es reunia la Joventut Comunista avisant-los dels fets que s'acostaven, organitzant grups decidits a sumar-hi al moviment. (**Àngel Estivill**, membre de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya, explicarà anys després *"Lina Òdena fou una dirigent a l'alçada del moment...Va prendre part activa en la preparació de la insurrecció, escrivint articles i estimulants als joves, tant en la recerca i preparació de les poques armes d'armes que tenia en aquells dies la classe treballadora a la seva disposició"*)
- El 4 d'Octubre de 1934 **cau el Govern de Samper**, i és substituït per **Alejandro Lerroux**, amb el suport de la **CEDA** amb tres ministres de formació de dretes, entre ells Josep Oriol Anguera de Sojo, com a ministre de Treball, que havia estat governador Civil de Barcelona, entre l'Agost i el Desembre de 1931, es va destacar per la ferotge fustigació contra la vaga de la CNT i la FAI. Es va mostrar contrari a la Llei de Contractes de Conreu, va abandonar la Lliga Catalana, i va fundar Acció Popular Catalana.

Lina Òdena. *Fets d'Octubre de 1934 (2)*

- Acabats els fets d'Octubre **s'inicia una ferotge repressió**, i un important quantitat de militants seran empresonats. **Lina Òdena va demostrar denou capacitat de lideratge i fermesa en l'acció combativa.**
- S'inicia un gran període vagues a tot l'Estat. A Astúries es produeix un intent revolucionari que l'exercit sufoca causant milers de víctimes durant l'aixecament, per donar pas a una repressió esfereïdora.
- El 2 d'Octubre el PCE, ja havia llançat la seva crida, entre d'altres mesures crida a l'autodeterminació de Catalunya, el País Basc i Galícia, la descolonització del Marroc, la Jornada de set hores, la nacionalització de les grans indústries i el repartiment de terres entre els camperols.
- Els dies 5,6 i 7 d'Octubre comencen a Barcelona una Vaga General, que contra tot pronòstic resulta clamorosa i massives manifestacions a les Rambles, Plaça de Catalunya, malgrat no es sumés la CNT, en els seguicis **Lina Òdena** serà una figura destacada.
- La nit del 6 d'Octubre de 1934, **l'exercit, que es va mantenir fidel al govern central, va declarar l'Estat de Guerra** i es va dirigir cap a la Generalitat, el que va provocar greus enfrontaments a la Plaça de la República i a la Rambla de Santa Mònica, on el **Centre Autonomista Dependents del Comerç i la Indústria (CADCI)**, tenia la seva seu. En la seva defensa van participar trenta afiliats, tots ells militants del PCP i PCC, només disposaven de 17 fusells, van aconseguir resistir tres hores a una companyia del 34è d'Infanteria. Van morir tres dels defensors.
- Els manifestants reclamen armes. Van a les seus dels Partits, **Lina Òdena es troba a la seu de Foment Nacional del Treball, on es va instal·lar l'Aliança Obrera**, allà van arribar fins a 400 persones militants dels partits i organitzacions afins per reclamar armes a la Generalitat per defensar-la.
- La Generalitat diu que donarà armes, quan no té intenció de fer-ho, arriben notícies d'enfrontaments a San Cugat, Sabadell, la Guardia Civil a Terrassa per sufocar la rebel·lió matarà a tres membres de l'Aliança, hi hauran morts de tots els bàndols. Puja una columna per la Carretera de la Rabassada, Lina Òdena, ho farà a peu amb el seu fusell, junt amb un nombros grup i aniran coneixent les notícies del Vallès.

Lina Òdena. *El Socorro Rojo Internacional*

- Il·legalitzat el PCC i l'òrgan de premsa "Catalunya Roja", els militants van començar una lluita clandestina amb la determinació d'alliberar els seus camarades detinguts, mes de dos-cents.
- Malgrat la situació es va crear un nou front de solidaritat amb les víctimes de la repressió a Astúries, aquest es va canalitzar a través del **Socorro Rojo Internacional** (SRI), entitat que també estava il·legalitzada a Catalunya.
- A Catalunya les dones de diferents Partits i organitzacions van decidir crear una associació per tal d'ajudar als fills i filles dels represaliats, la van anomenar **Associació per recollir en famílies la Infantesa Abandonada** i, sent la seva seu al Ateneu Politècnic. Un nom que evités alçar sospites. Entre les impulsores d'aquesta organització es troba **Lina Òdena**, *que amb altres dones combatives no menys importants*, com **Dolors Bargalló** (ERC), Elisa Uris, la Colom, l'Oriol i la Coloma, van crear una xarxa solidària a cavall entre Astúries, Madrid i Barcelona. Mes de dos-cents infants asturians van ser acollits a llars catalanes.
- A l'Agost del 1935, a Sevilla es celebrarà un **Congrés del Socorro Rojo**, on es farà un **reconeixement a Lina Òdena per la seva tasca** en la recollida d'ajuts per les famílies i l'ajut i acomodació dels infants .
- El 25 d'Abril del 1935, es convocà a Barcelona una manifestació, organitzada pel **Socorro Rojo Internacional**, exigint la llibertat de tots els presos d'Octubre. A la manifestació van participar destacats dirigents del Socorro Rojo Internacional, entre ells Lina Òdena. La policia va actuar amb suma violència, hi hauran moltes detencions, entre elles la de Lina Òdena.
- Del 25 de Setembre, al 11 d'Octubre, d'aquell any es celebra el **VI Congrés de la Internacional Juvenil Comunista a Copenhage**. **Lina Ódena no pot participar perquè està empresonada**. En aquest Congrés es va plantejar la necessitat de forçar la unitat de la joventut treballadora i popular en la lluita contra el feixisme. El Congrés va fer una autocrítica al sectarisme, proposant i reforçant les tesis i els esforços de Lina Òdena, durant totos aquells anys..

Lina Òdena. *Mantenir el lideratge al sí del Partit no li serà fàcil*

- Les conseqüències de la derrota remouen el si del partit, es produiran canvis en els òrgans de direcció del PCC i el 12 de maig de 1935, un cop reunit el Comitè Central proposa que **Lina Òdena** s'incorpori com a suplent juntament amb Cantalapiedra, a la nova direcció que serà encapçalada per Miquel Valdés, Vicente Arroyo, Mata, Peñalve, Arlandís, Bertràn i Jarque.
- Al Novembre de 1935, Lina Òdena, llançarà una crida a la Unió de Joventuts Socialistes del PSOE i del BOC, ampliant-la a altres organitzacions juvenils.
- Al Gener de 1936, es va celebrar les primeres reunions, en les que hi van participar Estat Català, BOC, el Bloc Escolar Nacionalista, les Joventuts Socialistes i fins i tot els nacionalistes més radicals de Nosaltres Sols. És posava en marxa el procés clau per a la unitat.
- Moment en que **Lina Òdena és enviada a Madrid**. Se li comunica que ha de marxar a Madrid perquè el PCE ho ha demanat, segons ens diu **Manuel Moreno**, al seu llibre "**Lina Òdena Lluita de dona**", sobre aquesta suposada trucada del PCE, no s'ha trobat documentació que demostrï que s'hagués fet. Lina Òdena acatarà la disciplina de partit.
- **Lina Ódena**, va ser un suport importantíssim per a **Dolores Ibarruri "La Pasionaria"** durant la **campanya electoral del 16 de Febrer 1936, que va donar el triomf al Frente Popular**. Les va unir un gran afecte, així Dolores Ibarruri ho expressa en un emotiu document quan coneix la seva mort, "*...Lina Òdena era para cada uno de nosotros la hermana, la amiga, la camarada. ¡Qué difícil es resignarse a no volverla a ver, a no oír su voz con fuerte acento catalán, que hablaba de trabajo, de organización, de victorias, de triunfos decisivos sobre el fascismo!.../... "la primera en el sacrificio"..." ¡Lina Ódena! ¡Guía de la juventud! ¡Ejemplo admirable del heroísmo, de abnegación. Has entrado de lleno en la inmortalidad...! (extracte)*

Lina Òdena. *Trencament amb la direcció del Partit a Catalunya*

- Aquesta sobtada **decisió d'enviar a Lina Òdena cap a Madrid**, per part del PCC, **en un moment que s'havia posat en marxa un procés unitari tant important**, que requeria gran dedicació i predisposició, atès que no tothom estava d'acord amb aquests canvis cap a la unitat, que els veien radicals i contra la seva visió de fer política.
- Fan evident que **Lina Òdena s'havia convertit en una líder amb opinió pròpia, capaç de desautoritzar a una direcció política, que ella, considera que no esta a l'alçada del moment polític nacional** i que està desvinculada dels treballadors. Serà en una reunió de militants del seu partit quan Lina Òdena, recollint el sentir crític dels seus companys s'alça i dirigint-se a la direcció del partit, en un llarg i apassionant discurs molt ben elaborat, exposa les seves opinions i entre d'altres observacions, els diu:

"... Que representen una secta de teoritzants sense contacte amb la realitat, que no han entès el caràcter de la Revolució espanyola, enlluernats per les fàbriques a Catalunya, menyspreant als camperols "rabassaires", als a parcers, els mediers, instal·lats a la Catalunya industrialitzada.../. menyspreat a la petita burgesia lliberal, sense entendre que els obrers a Espanya i Catalunya, tenen, per manca d'una tradició socialista, una mentalitat lliberal burgesa i es creuen que estan en plena revolució socialista. Hem fallat al poble de Catalunya per no veure els problemes de Catalunya../.. Hem fallat a Espanya, perquè no hem vist ni entès la tragèdia dels camperols.../. Us creieu l'eix de la revolució mundial, que tot depèn del vostre cervell privilegiat i que el proletariat i el partit tenen l'obligació d'escoltar-vos i acatar, no els encerts, sinó les vostres abstraccions. Us heu creat grans interessos particulars dins el partit y tot en vosaltres gira en torn a aquests interessos creats.../. Mereixeu ser escombrats; el Partit vol escombrar-vos; el partit us escombrarà.

Avui diríem "fent amics", s'ha de ser molt valenta per enfrontar-te a aquells que et veuen només com una dona al seu servei, però aquesta dona, ha crescut en totes direccions. I aquesta gosadia li faran pagar més tard.

- Per explicar aquesta decisió ens hem de situar a l'Espanya del moment, a la que Catalunya no era aliena.

Lina Òdena. *Quan no hi ha arguments polítics, els personals prenen la paraula*

Quins seran els arguments que la direcció del Partit a Catalunya utilitzarà per justificar aquesta inesperada decisió?

- Els **espuris arguments entren de ple en el pla personal, no aporten elements ni arguments per rebatre el seu posicionament polític** i un cop més **seran d'indole particular** les causes que van motivar la seva marxa cap a Madrid. En el cas de Lina Òdena va ser **la seva relació afectiva amb un destacat dirigent del Partit**. Aquesta persona era una de les protagonistes de molts dels enfrontaments provocats a la direcció del Partit. Aquest membre de la direcció volia que la seva relació amb la Lina, fora sense cap compromís; Lina Òdena ja havia viscut aquesta situació amb anterioritat i volia una relació seriosa.
- Aquesta situació es veia com un dels elements de les discussions a la direcció del partit, atès que **acusen a Lina Òdena de no mantenir la necessària perspectiva i d'acomodar el seu criteri als interessos de la seva situació personal**. Això es demostrablement fals ja que les postures d'aquest dirigent son contraries a les d'apropament i unificació de totes les forces obreres, que és el que Lina Òdena ve defensant amb el suport de la Internacional Comunista.
- S'agreuja la divisió entre els que creien que amb la unitat es perdia la força revolucionaria, i els que estaven a favor dels processos unitaris. **Lina Òdena, esdevé l'excusa perfecta, com ja venia sent habitual**, i en una reunió del Comitè Executiu, l'acusaran de votar una resolució contraria als seus interessos perquè havia discutit amb el seu company sentimental. Davant això, per no enrair més la situació **el Comitè Central va decidir separar del Secretariat Lina Òdena i el seu company**, malgrat ja no mantenia cap mena de relació, i l'enviaran a Madrid per ajudar en el procés d'unitat que s'està forjant entre les joventuts comunistes i socialistes.

.../...

Lina Òdena. *Triomf del Front Popular. Organització a Madrid i trasllat a Almeria.*

- Un **cop a Madrid**, Lina Òdena fa un treball extraordinari en l'organització d'alguns dels actes per la campanya electoral, on es presenta Dolores Ibarruri ,mi guanya el Frente Popular.
- Es dedicarà a la Joventut Comunista, a allò que té major experiència, a la creació i organització de centres juvenils dirigits per militats comunistes, en aquesta tasca coincidirà amb Trini Toirrijos, a la que ajuda a la posada en marxa del Centre Aida Lafuente. S'afiliarà al Sindicato de la Aguja de Madrid i treballa en la campanya d'agitació d'aquest.
- Observarà que la lluita pel poder té diferents formes d'actuar. **Agustí Arcas**, dirigent del PCC i de la UGT, viatjava sovint a Madrid enviat pel sindicat, en diferents ocasions va visitar Lina Òdena, que li va dir amb confiança *“que no tenia bones relacions amb alguns companys socialistes amb els que debatia com havia de ser el procés unitari, i en concret amb el Secretari General de les Joventuts, en Santiago Carrillo, amb el que tenia enfrontaments molt seriosos. Ella suposava que a causa d'aquests desacords era enviada fora de Madrid quan s'havia de prendre algunes decisions importants”*.
- La unitat dels joves avança ràpidament. A començament de març de 1936 surt de Madrid una delegació de les dues entitats cap a Moscou, la formen **Santiago Carrillo, Federico Melchor, Trifon Medrano i Felipe Muñoz Arconada**. Es prendran els darrers acords davant la Internacional de la Joventut Comunista (IJC). El dia 15 de Març de 1936 es signen les bases per a la unitat.
- La **Comisión Nacional de Unificación**, que estava formada per tres militants de cada organització, insta les organitzacions de base de cada província que convoquin Congressos territorials d'unificació i enviïn representants a presidir-los. **Lina Ódena, el 17 de Juliol de 1936, és enviada a Almeria, lloc on la sorprendrà la sublevació militar el 18 de Juliol del 1936.**

(extret del llibre de Manuel Moreno, “Lina Òdena, Lluita de dona”)

Lina Òdena. *Almeria. Alçament feixista. Inici de Guerra a Espanya.*

- Lina Òdena serà sorpresa per la insurrecció feixista durant **el Congreso de Unificación de Almeria**. S'incorpora, juntament amb els seus camarades, d'immediat a la defensa de la República. Es creen grups armats, als que es sumaran militants d'altres forces i ciutadania sense afiliació política. Primers enfrontaments amb es insurrectes. Dos companyies de soldats d'aviació ajuden a aturar l'aixecament. La rebel·lió és avortada a Almeria.
- Coneixem les dots de Lina Òdena per la organització, i a Almeria posarà en pràctica tots els aprenentatges que ha anat adquirint al llarg d'aquests prop de cinc anys, a l'URSS, a Catalunya. S'ordenen formar columnes, aquestes s'incorporen milicians, mariners i soldats d'aviació. Lina Òdena s'incorpora als soldats d'aviació, aquests en reconeixement a la seva feina li regalen el seu distintiu de l'aviació, que ella no es traurà mai del pit.
- Andalusia queda dividida, per un cantó: Sevilla, Cadis, Xeres, Córdoba, Granada i el Camp de Gibraltar (l'Andalusia baixa) en mans dels insurrectes, i per l'altre: Les Terres altes d'Andalusia i la costa mediterrània, estaven en mas de la República.
- Els insurrectes disposen d'un exercit organitzat. La República, principalment disposa de columnes de milicians, formades per civils armats amb escopetes de caça. Hi ha desorganització, pel que els avanços que s'aconsegueixen son més conseqüència de la voluntarietat que d'una estratègia militar.

Lina Òdena. *Almeria. Inici de Guerra a Espanya. Suïcidi*

- Es formen quatre columnes, Lina Òdena s'incorpora a la Segona, que estava formada per Antonio Pretel, Diputat Comunista. Aquesta columna va prendre Motril i va cerclar Granada per l'Oest.
- L'exercit professional que s'havia mantingut fidel al Govern de la República, va demanar la dissolució de les milícies, i al seu torn el mateix Govern no facilitava recursos a les columnes. És fa una reunió a Motril, assisteixen entre d'altres, Romero, Pretel i Lina Òdena. Es decideix enviar una delegació a Madrid a entrevistar-se amb el PCE per demanar ajuts. En Pretel i Lina Òdena van arribar a Madrid el 25 d'agost. S'entrevisten amb el PCE i amb altres autoritats que va resultar del tot infructuoses.
- Decideixen viatjar a Barcelona on esperen rebre mes ajut. Estaran pocs dies. Lina Òdena s'entrevista amb els seus camarades i amics, i aprofita escriure el que serà el seu primer i darrer article a l'òrgan de premsa de les JSU de Catalunya "Juliol" núm. 1, de data 3 de Setembre de 1936. Explica la seva experiència a Granada.
- El 14 de setembre de 1936 retorna al Front i proveïda amb les credencials de "Mundo Obrero" com a corresponsal de Guerra, marxa del poble d'Iznalloz amb destí a Colomera, on hi ha una petita caserna de milícies malaguenyes. Durant el trajecte i per una errada en el reconeixement dels camins cauran en un control de la Falange, és dirigeixen cap el control per demandar informació.
- Ens arriba que Lina Òdena és morta a causa d'un tret a ple rostre que ella mateixa es dispara.
- A partir d'aquí naix la llegenda.

LINA ÒDENA. Bibliografia consultada

- Amorós, Mario. *¡No pasarán! Biografía de Dolores Ibarruri. Pasionaria.*
- Cabaleiro Manzanedo, Julia i Botinas Montero, Elena. *L'activitat femenina a Molins de Rei: les dones durant la Guerra Civil.*
- Cerrère d'Encausse, Hélène. *Alexandra Kolontái. Una feminista en tiempos de la Revolución Rusa.*
- Estivill, Angel. *Lina Òdena. La gran heroína de las juventudes revolucionarias de España.*
- Falcón, Irene. *Asalto a los cielos. Mi vida junto a la Pasionaria.*
- Luxemburg, Rosa. *La cuestión Nacional* (Traducció i proleg d'Aubet, María José)
- Mangini, Shirley. *Recuerdos de la resistencia. La voz de las mujeres de la Guerra Civil española.*
- Moreno, Manuel. *Lina Òdena. Lluita de dona.*
- Nasch, Mary. *Rojas. Mujeres republicanas en la Guerra Civil.*
- Palomo Cermeño, Rosa. *Rosa Luxemburgo (1871-1919)*
- Pàmies, Teresa. *Estem en guerra –escrits 1936-1939-*
- Venceslao Pueyo, Marta i Trallero y Genera, Marta. *Putas, República y revolución.*